

היה התקוה | נעמה דעי

החדר היה קטן כל כך, שאם איך היה מפשק את רגליו, היו נעליו נוגעות בקירות העירומים. חדרון קלוף משהו, עלוב בהתרסה של מחסנים, ריח לח ועפש נשמר בו. איך ישב ושילב זרועות חזקות עם הילת שיער. מאחוריו נערמו מדפים ישנים על מתקן תמי ארבע שמדי כמה דקות השמיע קול התפוקקות מחריד. לפניו עמד שולחן מאולתר מארגזים ירוקים של גולדסטאר ועליו ערימת ניירות לבנים: הדפסים וסביבם נחשי מילים כתובות ביד, אותיות גסות.

מעל הדפים רכן נער, קרוב עד כמעט נוגע באיץ, מרפקיו שעונים על הפלסטיק הירוק, אצבעותיו בשיערו; תלתלים כהים, צפופים כגיזת כבשה שחורה. בבוהק הבזלתי-נחושת של זרועותיו התבהרו פסי צלקת. כשהנער נשם מרפקו כמעט נגע במרפקו האסוף של איץ.

דלת החדרון עמדה סגורה. השקיקה, התובענות, ההמולה של המכולת נותרו מחוץ לה. הצטווחות המחירים, שעטת הלקוחות, הלהיטות לשרת, כל אלה נשארו מאחוריה. בחדרון עמדה דממה, שהפריעה לה מדי פעם רק התבעעות מתלהמת פתאומית של מתקן המים.

תספהון כתב בשצף קצף, לא מרים את עיניו אל איץ. גופיה כחולה נשמטה על רזונו, מדיפה ריח חזק של זיעת נעורים. רק הבוקר פרק הנער עם רדואן סחורה מהמשאית של טבעול. כבר שלושה חודשים בא מדי יום למכולת, עובד בחריצות ועושה מה שצריך, חורך את לשונו בקפה שחור עם רדואן, נמתח לדחוף את המוצרים למקומם על המדפים הגבוהים. כל יום בילו בחדרון שעה להיסטוריה, קצרה, תמציתית. דנו בכובד ראש בשאלות קיומם בעולם. לפעמים, בין ימי העולם התברר משהו מימיו של הנער. ילד יחף, רועה בקר, בן ארבע או חמש, נגלה ונמלט; נערה צעירה ויגעה, אישה לשני גברים, אם לארבעה, שמבוססת במרור החיים ולה רק תספהון; צל של אב באם המושבות; ילד גדול מרוויח את לחמו; דבש גונדרי, אתיופי, זהב ניגר; הרים חרבים, שפה גרונית, מצטחקת. מעולם לא יותר מרסיס. שלושה חודשים, שעה תמימה בכל אחד מששת ימי השבוע. איץ כבר הכיר את השפה בה דיבר גופו של הנער.

עכשיו עמד מתח במעלה זרועותיו של תספהון והרעיד את הוריד במצחו. הוא היה שקוע כולו בשאלות של איץ, אבל בשפתיו היה קו דק של מיאון.

"זהו." אמר, הטיח את הדף בערימת הניירות והרים את מרפקיו אל מעל ראשו.

איץ הביט. הנער כתב בגסות הפעם, חרץ את האותיות.

"יש בעיה, תספהון?"

הנער ריסס מבטו למסך הנייד שלו והניד בראשו בעצבנות.

איץ המהם בנחת אחרי שקרא בקול ניתוח קצר ונוקב של זרותו של הורדוס ביהודה, הנער כלל את הערצתו של המלך לרומא הגדולה הרחוקה מהישג ידו ואת הניכור של נתיניו. בלשון עניה אך ביד בטוחה תיאר תספהון את הפחד בבית ובחוץ, את ניסיונו לשטוף מעליו את זרותו באבני המבנים העצומים שהותיר אחריו, בדמם של מתנגדיו. הנער התייחס לכל הדברים הנכונים, אבל כרך אותם בארבע שורות. איץ גער בו בחיבה, בבגרות הם לא רוצים שרטוט כללי בעיפרון. הם רוצים ציור עומק ואתה הרי יודע, רק תן להם.

דבר אחד ודאי לא הצלחתי לעשות, חשב בצער כשתספהון משך בכתפיו. להבעיר אותו על ההיסטוריה. להאהיב את העוצמה הטרופה הזו במארג המקומות, הרגעים ובני האדם. אולי צדקו אנשי המערכת ומשנתם הסדורה, שההיסטוריה היא להם קובץ טבלאות וסרגלי זמן: ילדים רוצים לדעת את מה שצריך לדעת; והלא איץ רצה ללמד את תספהון לדעת היסטוריה כמו שיודעים אישה, כמו שיודעים את הים. כבר שלושה חודשים הוא מוביל אותו בלשונו בלבד, עם כמה דפים ועט בפיתולי הזמן, בזרמיו, בהתלקחותיו ודממותיו ומדייק בו אינטואיציה. תספהון כבר ידע את מקצב

נשימתה של האמנציפציה, את הבשלתה האיטית, תסיסתה במרתפי ההיסטוריה, את כריכותה במושגים אחרים כמו פיאוודליזם, השכלה, לאום.

"מה אתה מתבאס?" תספּהון תהה זרועו נגעה בזרועו של איץ כשהתמתח. "אני יכתוב יותר, בסדר, מה הבעיה."

איץ נזכר בשיחה שהייתה להם פעם בחדר הזה, על ההיסטוריה שהיא כמו חוט כביסה. ברגע הזה, שמתנשם בצרותו המקלטית, הפראנואידית משהו של החדרון, אנחנו מקבילים לשינויים כולם. יותר מכך ילד, אנחנו מתחוללים שינוי בעצמנו.

"אני לא משתנה" תספּהון אמר לו אז. "אני נשאר."

פעם אחרת הם דיברו על הילה (נחיריו של הנער התרחבו אז לפרטיות העסיסית הזאת שצצה, חשופה באור החדר). היא לא מתה, אשתו, כמו שידע שהנער הניח. היא אישה חכמה ויפה וחיה מאד. למה דיברו עליה? אה- זה היה בעניין השואה. אתה יודע, ילד, אמר לתספּהון. ההורים שלי עברו את השואה. מאז הילדות הכי קטנה למדתי להתייחס לשואה כמו שאנחנו מתייחסים עכשיו.

"כמו תופעה?" תספּהון שאל אז בתימהון מסוים, קשוב מאד. היו לו עיניים של ילד כשהקשיב לסיפור, ובכלל, עיניו היו מוזרות בפניו, בהירות מהן בהרבה, גונן בין חום לזהב, כמו פרוותו של אריה, כמו דבש ניגר.

"כמו אמת," איץ דייק לו. "כמו משהו שאנשים ראו, הריחו; משהו שהיו לו סיבות. שהייתה לו התחלה והיה לו סוף. משהו שהשורשים שלו ידועים וההשלכות שלו קיימות בעולם."

"והיא?"

"היא חשבה -חושבת, אני מניח, בעצם- שהשואה היא מה שהאנשים הרגישו, מרגישים עדיין, משהו שקרה לעם כולו וגם למי שנולד אחר כך או לא היה שם, משהו שהיא יכולה לשחק אתו, לתאר ולהפוך אותו בדרכים שונות והוא תמיד יהיה נכון. היא עשתה כל מיני צורות מוזרות בחימר וקראה להן בשמות של מחנות השמדה."

תספּהון פלט צחוק. הוא שאל את איץ אם בגלל זה הם נפרדו וגילה טפח משלו.

"אני, אם אני אוהב מישהי מאד, זהו, אני לא ילך," חתך, שפתו משתרבת. "גם אם היא חושבת משהו אחר ממני. גם אם היא כולה אחרת ממני."

ואחרי מחשבה אמר: "אבל אם זה בשביל הכסף וזה, כמו שהבעל שלי אמא שלי אתנו, בשביל זה לא. רק אם אני אוהב אותה באמת."

"ואבא שלך?" איץ שאל ולמרות שניסה לאמוד בדיוק את אקראיותו וסתמיותו של קולו, הנער הסתמרר.

"מה אבא שלי."

"הוא היה עם אמא שלך כי הוא אהב אותה?"

"אולי, כן." אמר תספּהון לאחר היסוס. "הוא לא היה מרביץ לה, את זה אני זוכר."

"ולך?"

"קצת, מה שצריך."

"למה הוא הלך?"

חשד התהדק בקו לסתו של תספּהון: "מי אמר לך?"

"אתה. כשדיברנו על העלייה הראשונה."

ההבנה הפציעה במעגלי הדבש: "אמרתי שהוא גר בפתח תקוה?"

אי נוחות. לא היה די מקום בחדר הזה למה ששניהם מביאים איתם. לא היה די מקום לשניהם.

תספהון שתק, התאסף בחזרה לדפים באי רצון: "מאיפה הבאת עלי את כל המבחנים האלה?"

"בגריות באינטרנט."

"זה אמיתי, כאילו?"

"כן, זה היה."

"אם זה היה בטח הם לא ישימו את זה עוד פעם." תספהון עיווה את פניו בקוצר רוח. לקח באי חשק מופגן עוד דף בחינה והתחיל למלאו. החדרון הזדעזע מהתבעבותו הקולנית, המתריסה של מתקן המים. כשתספהון כתב איך ניסה לשמוע מעבר לדלת את המכולת, אם אין עומס בתורים. אולי נגמר נייר הקבלות, הוא כבר ממש בסופו. עדי יודעת איפה יש גליל חדש? הוא אמר לה פעם? תמיד רחש בחדרון הפיתוי לצאת רגע לראות מה נשמע בחנות. איך עדיין לא התפתה. מהעבר השני עדי הקפידה שלא להיכנס, גם כשהייתה אובדת עצות. זה היה מקלט מעט, החדרון.

השאלה עליה שקד תספהון בשתיקה עקשנית הייתה על ההתייונות ביהודה במאה השנייה לפני הספירה ועל גזירות אנטיוכוס. הנער הכיר את קרבות יהודה המקבי כאילו צוירו נתיבי המצביא הקדום בנימיו. מבנים וקרבות, שתי אהבות שאיך לא חלק אתו. איך העדיף תנועות ארוכות טווח, אדוות עצומות על פני העולם כולו.

"אתה מסתדר שם?" שאל, נושא אל הנער מבט מצפה. תספהון קמץ את שפתיו ושתק בעיקשות.

הם חלפו בשעטה על פני אנטיוכוס והמרד הגדול, נתקעו קצת בפרטי המושגים, כבשו את האימפריאליזם במשיכת אף. "אימפריאליזם הוא ניסיון של המדינות החזקות באירופה במאה ה-19, למשל צרפת ואנגליה, שיהיו להם הרבה שטחים בעולם ושיחנכו הרבה אנשים להיות כמו האירופים" כתב הנער ואיך זעק: "ומה עם הקולוניאליזם! מה עם עליונות האדם הלבן?" תספהון גירד את תלתליו הגזוזים ותהה כמה הם רוצים שיכתוב להם, הרי התשובה היא העולם כולו. איך צחק בפליאה שזו האמת, שהתשובה בהיסטוריה היא תמיד העולם כולו. כשתספהון תיקן את התשובה, איך התבונן בו וחשב בעל כוחו על אביו, דימה גבר גבוה וחסון. אותן עיני דבש. אותם תלתלים גזוזים. קו לסת נוקשה, זרות. גב מתרחק. איך חשב על הנערה הצעירה והילד הקטן ואיך קראה לו תספהון ומה הטילה על כתפיו הקטנות.

"קודם כל אנחנו הבשר", אמא של איך הייתה אומרת, עדינה ונזעמת. "בשר נלקח מן הבשר. באנו מן האדם ואל האדם נשוב." היה בו, בתספהון, משהו מאביו העוזב. היה בו משהו מייאוושה של אמו.

כשסיימו לעבור על דף הבחינה השני זה התפרץ. תספהון השליך את הדף ואמר: "זהו."

"מה זהו?"

"זהו, עבר הזמן."

איך לא הבין. "איזה זמן, תספהון?"

"אמרנו שעה." אמר תספהון נבוך ועקשן. "כל יום שעה. זהו, כבר שעה וחצי."

נכון. כבר רבע לשבע. פרק הזמן הקבוע ניגר ונעלם כמו מים אל בטן האדמה. אל הפליאה הצטרף חרון כלשהו על הנער שכאילו לא למד דבר. הרי הכלל הראשון שנאמר בחדרון העירום היה שזמן לא

נמדד בשעות, בשנים. זה רק לנו, כמו מעברי חצייה, כמו תמרורים, כמו חוצצים בדפדפת. הוא מדקלם, הוא לא אוהב. מי סופר דקות לאהבה.

"תספהון", מצא את עצמו מתחנן אל הנער ולא האמין שלשם הגיע, להתחננות. "מחר הבגרות!"

"אה", ביטל תספהון בניעור כתף מהיר. "אני לא הולך לשם."

כמה צמוקה ומרה האכזבה, כמו גלעין של זית שלא יצמח. כמו פה חרב אחרי צום והמים אינם באים.

"לא הולך!" איץ געה, גופו הגדול מתעורר לחרקות משלו על כסא הפלסטיק.

תספהון רק משך בכתפיו.

"אבל למה לא? אתה יודע מה שצריך, תראה את התשובות שלך!"

הנער ישב חיוור ונחוש מולו, כל הווייתו מיאון.

אולי אשתוק, חשב איץ. מוטב לשתוק. זו הלא הייתה מעולם שיטתו בחינוך בניו. ישבו שניהם ושתקו. שתיקתו של איץ הייתה שלוחה, מגששת. שתיקתו של תספהון הייתה כבדה, טובענית. בלשתוק איץ ניצח תמיד. את הילה עד שהלכה. את אוהד עד שהתחנן. את מיכה עדיין. תספהון היה יריב אחר, נכון יותר לשתיקה. מבוהל פחות. שתיקותיהם סבבו בחשד זו את זו בחללון החדר ולא היה בו די מקום לשתיקה. נעשה צפוף יותר ויותר עד שתספהון התנער: "למה אני צריך ללכת מחר?"

"אתה לא מבין?" איץ נאנח, תוהה מנין לתקוף את המובן מאליו.

"זה רק שתי יחידות." תספהון נחר ורכן אל איץ כך שמרפקיהם כמעט השיקו. "וחוץ מזה עשיתי רק מתמטיקה. לא תהיה לי תעודת בגרות. מה עוזר לי השתי יחידות המסכנות האלה?"

"זה לא שתי היחידות, זה שאתה מצליח. שאתה עושה אותן. אתה יודע כבר את כל החומר הזה, אז למה לא לגשת?"

"אמרת שאתה רוצה לבדוק אם אתה יכול ללמד להיסטוריה לבגרות ואני השפן שלך", פיו של תספהון הזדעם ואיץ דימה שוב לראות את הקו הרע, ההדוק בקו הלסת שלו: "הנה. הצלחת. אתה יכול. אבל לבגרות אני לא רוצה ללכת, מה עכשיו? אני לא יכול לעבוד במכולת יותר?"

איץ אסף את ראשו בידי וניסה לחשוב. המים התפוקו במתקן וקולם נדמה לאיץ כקולו של אדם טובע.

"תספהון." הגה בקושי. "מה זו ההיסטוריה?"

הנער הרים אליו מבט עייף, נאטם. סירב להדהד לו את מילותיו שלו.

"מארג." איץ אמר רכות. "אתה זוכר מה זה מארג, תספהון."

תספהון לא ענה, אבל הרים בין שתי אצבעותיו את שולי חולצתו ומולל אותם, חושף בטן קשה, כהה, גו דק. לגלוג וחיבה חלקו בעיניו. איץ נזכר משום מה בתיאורו של הנער את דבש ילדותו, דבש רדוי, צפוף וגרגירי, שברי שיעוה בתוכו, רסיסי כנפיים מתות. דבש אמיתי אסוף בבקבוקי פלסטיק. פתאום חשב: אני רודה הדבש ועלי להיזהר בעבודתי.

"כן, מארג. זו ההיסטוריה. מלאכת מחשבת של הבשלה. אתה יודע מה זה בוסר, תספהון?"

"לא." מרירות הייתה בקולו. מר זה דבש באמהרית, פעם אמר לו. שפה והיפוכה.

"בוסר זה פרי שנשאר חמוץ. קטפו אותו לפני הזמן. הוא חמוץ. אי אפשר לאכול אותו."

תספהון הנהן שהבין.

"אני חושב שעמידה במבחן היא תמיד הבשלה. תראה למורים שלך שאתה יכול כשאתה רוצה."

חיוך פיזז על שפתי הנער, צל אור: "אבל אני לא רוצה להראות להם. אני לא כמוך. תשמע, תעודת בגרות אין לי. אני שמח שאני יודע את ההיסטוריה וכל זה, זה גם מעניין אותי, אבל זה לא מה שאני צריך, השתי יחידות האלה."

עבר עוד רגע של שקט מהוסס. תספהון התקשת, רכן לפנים, חצה את הסנטימטרים הספורים והניח את אצבעותיו על הפלסטיק הירוק, בסמוך לאיץ. אצבעות פתוחות, כהות, שחורות כמעט במפרקיהן. הוא אמר לאיץ: "אני בכלל לא צריך. שום דבר."

איץ נאנח אנחה מעורבת בצחוק. הוא הפך את כף ידו של הנער. פנים כף היד היה בהיר בהרבה, חלבי ולא מחוספס. אמר לו: "לפני שלושה חודשים נכנס לחנות שלי מישהו. הוא חיפש עבודה. היה בו משהו. בהליכה, אני יודע? באיך שהוא מחזיק את עצמו, כמו לפיד. אתה יודע מה זה לפיד, ילד?"

תספהון הניד בראשו חרש, נכלם. הוא תיעב את הבורות.

"כמו מקל עם אש... להאיר בחושך. פעם היו לוקחים את זה בלילה כדי לראות את הדרך."

תספהון ישב על שפת הכיסא בתשוקתו ללכת.

"הבחור ההוא הזכיר לי לפיד. בחור כובש. אתה יודע מה זה כובש, תספהון."

"אימפריאליסט?" לץ הנער, אבל הרחיב את ישיבתו בכסא.

"קצת, אני חושב." איץ צחק ונסוג בחרקת פלסטיק ממה שעמד לומר: "כובש אנשים..."

ההודאה שכמעט נאמרה הבהילה את שניהם, הפכה את החלל לאישי מדי. פתאום בא לאיץ בעוצמה היום בו אסף את חפציו מתאו. איך הילה, אז עוד אשתו, עמדה והתבוננה בו משתאה, אמרה: "חזרת בן אדם אחר." הוא אמר לה בזמנו שלעולם לא ירביץ שוב חוכמה בזירותיה העלובות של המערכת. "הם משכתבים את ההיסטוריה למברקים!" התרעם, "והיא הרי חיה, נושמת..." כמו תכנן פוליטי הוא נשמע, אמרה לו ברחמים, אנכרוניסט כזה. במשך שנים אכלה את לשדו ההחמצה ורק תספהון הביא אתו הזדמנות להוכיח שצדק. הוא לא היה חייב לעשות את זה למענו, תספהון.

"תספהון," איץ אמר ברוך. "אתה ואני ובונפרטה וגם המקבי, כולנו נקודות על אותו הקו. כל מעשה שלך נרקם במארג היקום."

הנער לא אמר דבר. מצוקי לחייו נמתחו.

"תשמע," איץ אמר, מהורהר. "זאת החלטה שלך. אלה החיים שלך ואתה באמת קיימת את מה שהבטחת."

הנער נשא את ראשו, נחיריו מתרחבים בהשתאות.

"אבל-" איץ מיהר ואמר. "בוא ונלמד עכשיו עוד קצת כאילו מחר אתה הולך. העמדת פנים, תקרא לזה. בשביל מורה זקן."

תספהון כבש אנחה ובעיניו התעגלה השאלה עד מתי שלא העז להביא לפיו. הוא הנהן קצרות, ככפוי.

עכשיו, כשנגזזה שאלת הבגרות, היה הלימוד כמו שהיה תמיד ביניהם, משוחרר ולוחמני, ככה איץ אהב לעשות את זה. בתשע נשענו שניהם לאחור, הדפים מוטלים על הארגז וגם על הרצפה, מכוסים בכתב ידו העקשני, הנזעם של תספהון.

תספהון צחק: "יש לך עוד איזה דף בכיס?"

איץ פלט קול משונה של הצטערות. מתקן המים הצטרף בקול פקיקה עז של מים אוזלים. הקירות נשענו, עייפים, זה אל זה.

"זהו?" הנער שאל.

"זהו." איץ שנה.

"ומחר?"

"מחר הבגרות."

תספהון נע ונד בכיסאו, שאל את איץ כמה יהיה מאוכזב אם פשוט לא ילך וזהו. איץ חייך ושתק.

"אלה החיים שלך." אמר והתכוון לזה. "וזו ההחלטה שלך, ילד. אתה אורג את החיים שלך."

"למה הורג."

"אורג." איץ אמר. "כמו מארג. קושר חוט לחוט. החלטה למעשה."

תספהון קם. התהסס. הפך את פניו מאיץ: "אני אומר לך תודה רק פעם אחת. לפני זה לא ידעתי מה שהמורה החופר הזה רצה ממני ועכשיו אני יודע יותר טוב ממנו."

פתח את דלת החדרון ויצא.

רגע לפני שיכנס הבחוץ לחדרון, אוסף את הדפים, נזכר איץ ביום בו עדי שאלה את תספהון לפשר שמו. הנער סידר שימורים במדפים ושתק זמן רב כל כך שאיץ חשב שלא יענה לה.

"כשקראו לי בשם הזה זה כאילו אמרו לי אתה תהיה התקווה." אמר לבסוף וכיסה בסבך ריסים אפל את מכוורות עיניו. "תִּסְפֹּה הוּן."

השעון הראה כמעט אחת עשרה כשאיץ קם לבסוף באנחה. כמה תקוה, חשב כשיצא אל המכולת. כמה ייאוש. הוא כיבה את האור, משאיר את המתקן להתבעבע בחשיכה.